

Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Jog- és Államtudományi Kar
Doktori Iskola

Patyi Gergely

ÜGYVÉDSÉG A KÖZ- ÉS A MAGÁNJOG HATÁRÁN

Doktori értekezés tézisei

Témavezető:

Dr. Tamás András egyetemi tanár

Budapest, 2012.

I. A kitűzött kutatási feladat

Az ügyvédséget, mint hivatásrendet és az ügyvédi kamarát, mint köztestületet, napjainkban számos kihívás éri. Ezen kihívások vizsgálata tartogat érdekességeket, mivel a vizsgált témák a köz- és a magánjog határterületén helyezkednek el. A második világháború óta jobbra csak jogtörténeti szemléletmóddal születtek tudományos munkák e tárgyban, azonban néhány kérdés újragondolása, vagy a modernizálódó világunk kihívásaira adandó válaszok kutatása új eredményeket hozhat.

Dolgozatomban arra törekedtem, hogy az ügyvédi kamara szervezetéből és rendszeréből, valamint a hivatásrend napi gyakorlatából, az absztrakció lehetőségének segítségével hívásával, elméleti válaszokat fogalmazzak meg figyelemmel arra is, hogy a közjog és a magánjog e területen is átsejlik egymásba. Törekedtem továbbá arra is, hogy gyakorlati nézőpontból közelítve, elméleti következtetésekre jussak, mivel tudományos igényű vizsgálat lefolytatása volt a fő célom.

A második világháborút követő félszáz esztendő ügyvédség visszaszorítását célzó lépései nem kedveztek a gyakorlat elvi megalapozottságú művelésének, ezért a rendszerváltozást követően szükségessé vált az elméleti alapok ismételt megteremtése, felhasználva a tudomány korábbi eredményeit. Az új áramlatok és irányok részben az európai egységesedésből, részben a modernizációból és a technológiai fejlődésből fakadnak, de nem hagyhatók figyelmen kívül az elmúlt évek társadalmi változásai sem.

Az általam igen tisztelt történeti hagyományainkat szem előtt tartva lényegesnek és fontosnak tartottam, hogy az értekezésben a jogtörténet fontos részét képező ügyvédi hivatásrend főbb fejlődési csomópontjai vázlatosan és tömören bemutatásra kerüljenek, azonban az intézménytörténet és fejlődés felvázolása tekintetében nem vállalkoztam arra, hogy a teljesség igényével dolgozzam fel a jogtörténeti fejlődést.¹

Az értekezés elkészítése során a jelenleg hatályos ügyvédi törvény² szerkezetét és rendszerét tekintettem kiindulási pontnak azon kitéttel, hogy a történeti és az alkotmányos alapok, valamint a kamarára vonatkozó vizsgálatok a törvényben rögzített rendhez képest előbbre sorolódtak. Ezen részeket követően található meg a dolgozatban az ügyvédi tevékenység

¹ A jogtörténeti feldolgozás részben a terjedelmi korlátok, részben a dolgozat kutatási irányától eltérő szemléletet igénylő megközelítési mód miatt nem teljes körű. A történeti fejlődés ismertetése tekintetében ezért nagyban támaszkodom a fellelhető jogtörténeti tanulmányokra és a közelmúltban már publikált eredményekre. Lásd bővebben többek között KORSÓSNÉ DELACASSE KRISZTINA Az ügyvédi autonómiák létrejötte és működésük megkezdése Magyarországon a polgári korszakban című *doktori értekezését*. Pécs, 2009.

² 1998. évi XI. törvény az ügyvédekről. (a továbbiakban: Ütv.)

átfogó vizsgálatára vonatkozó elemek, figyelemmel arra, hogy ahol az Ütv. a tudományos vizsgálat szempontjából nézve nem teljesen logikus sorrendet állít fel, ott az elméleti rendszerezés lett elsődleges és meghatározó.

II. Az elvégzett vizsgálatok rövid leírása, a kutatás és az anyaggyűjtés módszere, a források feltárása, illetőleg felhasználása

Munkám során törekedtem arra, hogy a leíró módszer a dolgozat történeti részén kívül csak az egyes témakörök szükséges megértését és bemutatását szolgáló mértékben jelenjen meg, és inkább az elemző és összehasonlító módszer alkalmazására összpontosítottam. Erre figyelemmel a témához elsődlegesen a közjogi meghatározottság felől közelítettem, felhasználva az érzékelhető európai tendenciákat és irányokat is, összevetve azokat a magyar szabályozással és gyakorlattal.

Az Európai Unió szupranacionális szabályozási környezetének³ áttekintése mellett a magyar fejlődésre kihatással bíró lényegesebb nemzeti szabályozásokat vizsgáltam. Így – a magyar jogászság figyelmének évszázadok óta középpontjában álló – német, osztrák és kisebb részben a francia szabályozást, valamint érdekesség képen a közelmúltunkra jelentős befolyással bíró orosz hatást. Az angol szabályozás áttekintését – az eltérő jogcsaládba tartozás ellenére – szintén fontosnak ítéltam az uniós joganyagra való jelentős hatása miatt. Tekintettel arra, hogy lehetőségem adódott a Budapesti Ügyvédi Kamara által, a letétkezeléssel kapcsolatos felmérésben részt venni, ezért e körben saját tapasztalataim mellett az empirikus, kérdőíves kutatásra is támaszkodhattam.

A kutatás kezdetén a téma meghatározásakor az ügyvédség lényegét vizsgálva világossá vált, hogy a mindennapi szóhasználatban a kifejezés kettős jelentéssel bír. Egyrészt jelenti magát az ügyvédi tevékenységet, másrészt pedig azon réteget, akik a hivatást folytatják, ezért az ügyvédi hivatás fejlődéstörténetének vizsgálata során a kora ókorig is visszanyúlhatunk. Az ügyvédi tevékenység alapján véve egyidősnek tekinthető az államiság kialakulásával. A jogfejlődés első szakaszaiban még nem volt megtalálható az ügyvédség Európára jellemző mai formája. Már a kezdetekkor, a társadalmi együttélést szabályozó erkölcsi normák mellett a jogi normák is szerepet kaptak, így azok hatottak a jog fejlődésére is, és ezzel együtt a jogi jellegű szabályok szaporodására.

³ SOÓS EDIT: Az önkormányzatok és az Európai Unió kohéziós politikája. *Előadásanyag a C – 8 Önkormányzatiság, EU regionális politika, intézményi reformok című kurzushoz.* Szeged: Szeged Biztonságpolitikai Központ, 2007. 2.

Az ókori Görögországban a bírósági eljárások során nem a mai értelemben vett képzett jogászok voltak a bírósági eljárás főszereplői. Kezdetekben, ahogyan az lenni szokott, a szóbeliség, a nyilvánosság és kontradiktóriusság elve érvényesült.⁴

Az állam által szervezett testületként az ügyvédség először az ókori Rómában jelent meg. A görögökhöz hasonlóan az ügyvédi tevékenység elsődleges formája a rokoni ügyvédkedés volt, melynek következő lépcsője, a patronátus intézménye vezetett el a megbízásos ügyvédség kialakulásához.⁵ A patrónus nemcsak képviselte kliense érdekeit a bíróságon, hanem törvényt magyarázatokkal is szolgált számára. A kliens a kiválasztott, a bíróság előtt őt képviselő patrónus szolgálataiért fizetni tartozott vagy ajándék, vagy szolgáltatás formájában. Ezt a folyamatot akár a tényleges római ügyvédség kialakulásának is tekinthetjük.

A Germániát elfoglaló rómaiak magukkal hozták egyéb intézményeik mellett az ügyvédség intézményét is. A germán területeken a szószóló nem volt képzett jogász, csupán a peres eljárás alaki szabályait jól ismerő személy. Később az évszázadok folyamán az európai jogfejlődésben az ügyvéd a fél jogtudó tanácsadójává és meghatalmazott képviselőjévé vált. Ekkorra tehát az ügyvéd és a perbeli meghatalmazott közötti különbségtétel eltűnt.

A magyar állam első századaiban az uralkodó osztály tagjai jogvitáikat fegyverrel rendezték, az alacsonyabb néposztályban pedig az ököljog volt a meghatározó. Később azonban igyekeztek az erőszakos cselekményeknek legalább a jogosság látszatát megadni, amihez törvények megalkotására volt szükség, majd pedig jogértő emberekre ezek alkalmazásához.⁶

Az ügyvédi hivatás gyakorlásának kezdetei Magyarországon is a kora középkorig nyúlnak vissza, és így a hivatásrend előképei már a XI. században fellelhetők. A XI-XII. századi oklevelekben, Kálmán király törvényeiben és az Aranybullában is megtalálhatjuk az igazságszolgáltatás rendszeres, pristaldus néven említett szereplőjét.⁷

A szakképzett ügyvédség kialakulása azonban csak évszázadokkal későbbre tehető. A XIV. századtól a külföldi egyetemeken végzett és hazatérő jogtudó értelmiség a jogi kézikönyvek, formuláskönyvek és gyűjtemények ismerete által már valamiféle szakjogászi képesítéssel rendelkezett. Annak ellenére, hogy szükség esetén ellátták munkaadójuk perbeli képviselőtét, tanácsot adtak jogi kérdésekben, még nem beszélhetünk ügyvédről, ügyvédségről.

⁴ MAX DUNCKER: *Geschichte des Alterthums*. Berlin: Verlag von Duncker & Humblot. B. V., 1881, 339.

⁵ ÉTIENNE ANDRÉ THÉODORE GRELLLET-DUMAZEAU: *Le Barreau romain*. Paris: Moulins, 1851. 42.

⁶ SZENDE PÁL: A magyar ügyvédség válsága. I. rész. *Huszádik Század*, 1912/1. 32.

⁷ NAGY ALADÁR: A pristaldusok. *Századok*. Budapest: Magyar Történelmi Társulat, 1876/4. 339.

Zsigmond király tette meg az ügyvédség kialakulásához vezető első lépést, amikor az 1405-ben kiadott rendeletével elválasztotta egymástól az egyházi és világi jogi szakemberek tevékenységét.⁸

A XV. században Magyarországon is kialakult egy olyan jogászcsoport, amelynek tagjai tényleges ügyvédi tevékenységet folytattak, rendszeresen és keresetszerűen foglalkoztak jogi tanácsadással és perbeli képviseléssel. 1486-ban Mátyás király már arra kényszerült, hogy korlátozza a jogászok működését. A XVI. század közepére Magyarországon az egyes vitás ügyek elintézésében az érvényben lévő jogszabályok mellett segítséget nyújtottak a jogszokások és a jogtudomány is. Az ügyvédi eskü intézményét először az 1576. 27. tc. vezette be.⁹ Az első magyar ügyvédi rendtartásnak az I. Lipót által, 1694. októberében kiadott Statutum Per Advocatus Causarum, seu Procuratores Regni Observandum pátenst tekinthető, mely részletesen szabályozta az ügyvédi tevékenységet.

Időben nagyot ugorva kijelenthető, hogy az 1874-es törvény legfontosabb eleme az ügyvédi kamarák felállítása volt,¹⁰ amely szabályozás máig ható eredményként 1875-ben, történelmileg egyidőben más hivatásrendi kamarákkal, megalakultak az ügyvédek érdekvédelmi, öngazgató szervezetei, az ügyvédi kamarák.¹¹

Az 1937-es törvény¹² lehetővé tette a kamarai felvétel korlátozását az ügyvédek létszámának rohamos növekedése miatt megelőzve, hogy a tisztességes ügyvédi munkából történő megélhetés tartósan ne válhasson lehetetlenné. Az 1945 utáni korszakban jelentős változások történtek az ügyvédségre vonatkozó joganyagban is.

Az ügyvédség szervezetére vonatkozó új jogszabály, az ügyvédi hivatás gyakorlásáról és az ügyvédek szervezetéről szóló 1958. évi 12. számú törvényerejű rendelet¹³ alapvetően új strukturális és működési rendszert határozott meg az ügyvédség számára. Az ügyvédi kamarák szervezete a korábbi rendszerhez hasonló maradt. Az ügyvédi munkadíj elméletileg szabad alku tárgya volt.

⁸ ZLINSZKY JÁNOS: Az ügyvédség kialakulása Magyarországon és története Fejér megyében. In *Fejér Megyei Történelmi Évkönyv* 8. Székesfehérvár, 1974. 14.

⁹ DR. MANDEL KÁROLY: *Az ügyvédekről szóló magyar törvények (1000-1927)*. Pécs: Pécsi Irodalmi és Könyvnyomdai Rt., 1928. 42.

SZABÓ ISTVÁN: Az ügyvédség történetének áttekintése. In CSERBA LAJOS (szerk.): *Emlékkönyv az ügyvédi kamarák fennállásának 125. évfordulójára*. Miskolc: Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Ügyvédi Kamara, 2000. 18.

¹¹ FAZEKAS MARIANNA: *A köztisztviselők szabályozásának egyes kérdései*. Budapest: Rejtjel kiadó, 2008. 21.

¹² 1937. évi IV. törvény az ügyvédi rendtartás tárgyában. 51§-53§.

¹³ 1958. évi 12. törvényerejű rendelet az ügyvédi hivatás gyakorlásáról és az ügyvédek szervezetéről.

Az ügyvédi munkadíjra vonatkozóan az igazságügyi miniszter általános díjszabást állapított meg, és ennek a díjszabásnak a kereteit nem lehetett túllépni. Az 1958-as rendtartás két módosítással 1983-ig volt hatályban.

A rendszerváltást követően, az 1991. évi XXIII. törvény¹⁴ szabaddá tette az ügyvédi tevékenységet és az ügyvédi pályát.

Az ügyvédség társadalmi és szakmai súlya a rendszerváltás óta folyamatosan változik, és az ügyvédek magánszféra és a közszféra közötti sajátos híd szerepe a vonatkozó jogállami jogi szabályozásban is tükröződik.¹⁵ Az ügyvédség alkotmányos helyzetének vizsgálata során megállapíthatóvá vált, hogy az ügyvédséget az alkotmány által szabályozott intézménynek tekinthetjük és az ügyvédi hivatás, ha a hivatás gyakorlásához elengedhetetlenül szükséges alapvető jogok, értékek sérülnének¹⁶ alkotmányos védelemben részesülhet.

A még hatályos alkotmányban sem az ügyvéd, sem az ügyvédség, sőt még az ügyvédi kamara kifejezés sem található meg.¹⁷ Ugyanakkor az alkotmány XII. fejezetében megjelenik, hogy a büntetőeljárás alá vont személyeket az eljárás minden szakaszában megilleti a védelem joga. A védő nem vonható felelősségre a védelem ellátása során kifejtett véleménye miatt.¹⁸ A védő fogalmára a büntetőeljárás törvény¹⁹ és az ügyvédi törvény alapján találhatóak további magyarázatok a vizsgálat számára. A büntető eljárási törvény alapján kijelenthető, hogy a védő szó az alkotmányban megjelenő *ügyvéd* kifejezés szűk értelemben felfogott, részbeni szinonimája.²⁰ Az alkotmányos „védő” fogalom tehát az ügyvéd fogalom egyik részeleme méghozzá a büntető eljárásokhoz kapcsolódó védői tevékenység során.

Az ügyvédi foglalkozás nem csak a jogalkalmazás és igazságszolgáltatás közhatalmi szférájához kapcsolódik, hiszen a magánszférában, az életviszonyok jogszerű rendezésénél az ügyvéd a jogi szakértelemmel működik közre, jogi szakismeret hiánya esetén pedig szaktudással felvértezve tanáccsal szolgál.²¹ Az ügyvédi hivatás megkülönböztető jegye, hogy szellemi szabadfoglalkozásként olyan magán-tevékenység, amely a közhatalmi szervek működési körében garanciális okokból hangsúlyozottan magán-tevékenységként különül el a

¹⁴ 1991. évi XXIII. törvény az ügyvédségről szóló 1983. évi 4. törvényerejű rendelet módosításáról.

¹⁵ SÜLYOK TAMÁS: Az ügyvédség alkotmányos helyzetének néhány időszerű kérdése. *Magyar Jog*. 2008/6. 414.

¹⁶ TRÓCSÁNYI László – SÜLYOK Tamás: 2008. november 29-én a Magyar Ügyvédek Napján tartott előadása az ügyvédek alkotmányos helyzete tárgyában. *Ügyvédek Lapja*, 2009/1. 2-6.

¹⁷ Megjegyzendő, hogy a közjegyző vagy a bírósági végrehajtó kifejezés sem szerepel.

¹⁸ Alkotmány 57. § (3) bekezdés.

¹⁹ 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról (a továbbiakban: Be.)

²⁰ BALOGH Zsolt – HOLLÓ András – KUKORELLI István – SÁRI János: *Az Alkotmány magyarázata*. Budapest: KJK-Kerszöv, 2003. 561-562.

²¹ SÜLYOK i. m. 416-417.

közhatalomtól. Garanciális okok és az alkotmányos jogbiztonság szükségessé teszik és indokolják, hogy a magántevékenységként folytatott jogvédő, jogképviselő feladatok ellátása a szervezett közhatalommal szemben a magántevékenységnek intézményes tekintélyt, intézményes jogvédelmet, intézményes ellensúlyt biztosítson.

A köztestületeket méltán tekinthetjük olyan vegyes arculatú, tehát részben társadalmi jellegű, részben közhatalmi szerepet is betöltő és hatósági jogokat is gyakorló szervezeteknek, amelyekre fontos, bővülő szerepek hárulnak. A köztestület fogalmának meghatározása körében alapvetőnek tekintem Fazekas Marianna közelmúltbeli kutatásait és osztályozását.²² Más vizsgálatok alapján a kamarák azonban eltérő módon is csoportosíthatóak. A *magánjogi kamara*, az úgynevezett angolszász modell lényegében lobby szervezet, közfeladatok nélkül. Ilyen kamarák működnek például Nagy-Britanniában és a skandináv országokban, ahol egy adott gazdasági vagy szakmai kör szereplői szabadon dönthetnek arról, be kívánna-e lépni a magukat különböző szolgáltatásokkal vonzóvá tenni igyekvő kamarákba vagy sem. E kamarák az egyesülési törvény hatálya alá tartoznak. Elsősorban érdekképviselési feladatokat látnak el és szabadon állapíthatják meg szervezeti felépítésüket. A *közjogi kamara* (kontinentális modell) szervezetenként intézményként értelmezhető. Szabályozása köztestületi, tagsága automatikusan szerveződik azáltal, hogy az érintett csoportok és egyének számára kötelező a kamarai tagság. A köztestületi szabályozású kamarák a szakmai szempontok érvényesülését hivatottak elősegíteni az érdekeltek döntéseire alapozva. Számos szolgáltatást nyújtanak, melyet köztestületi státuszuk és az automatikus tagság adta anyagi lehetőségek tesznek lehetővé. Az országos és a helyi, a tagságot érintő döntések befolyásolására törvény által biztosított joguk van. Működésük szabályozott, vezetőjüket a tagok választják meg, és bizonyos hatósági feladatokat is ellátnak.²³ A kamarák nem a polgárok, hanem az állam alkotásai, ezért a szakmai önkormányzatiságot a kormányzati és államhatalom decentralizálása egyik formájának tekintették. Véleményük szerint eme érdekképviselők a gazdasági önkormányzatiság valódi hordozói, de ahhoz, hogy azok is maradjanak, mindenképp szükség van a kötelező kamarai tagság intézményének fenntartására.

Az ügyvédi kamarára vonatkozóan megállapítható, hogy a kötelező ügyvédi kamarai tagság nem sérti az egyesülési szabadságot, mivel az ügyvédi kamara nem az egyesülési szabadság alapján létrehozott szervezet. Az ügyvédi kamarát nem magánszemélyek alapították, céljait és feladatait sem magánszemélyek határozták meg.

²² Lásd részletesen FAZEKAS MARIANNA: *A köztestületek szabályozásának egyes kérdései*. Budapest: Rejtjel kiadó, 2008. 18-19.

²³ PÓLA PÉTER: *Gazdasági kamarák a globalizációban. Tér és Társadalom*, 2006/3. 21-22.

Az ügyvédi kamarát törvény létesítette, feladatait és működési rendjét, tevékenységét törvény szabályozza. Az ügyvédi kamara tehát nem az egyesülési szabadság jogán alapított személyegyesülés, egyesület, személyközösség, személyi társulás vagy társadalmi szervezet, hanem köztestület, amelynek létrehozását törvény rendelte el.

Az ügyvédi kamara köztestületként a jogkereső közönség számára intézményesen garantálja tagjainak szakmai hozzáértését, a jogvédelem és jogi képviselőlet lege artis ellátását, intézményesen garantálja továbbá a magán-tevékenységként végzett feladatok teljesítésében való függetlenséget. Az ügyvédi függetlenségnek tehát az ügyvédi kamara, mint köztestületi szerv ad garanciát és nyomatékot.

A téma alkotmányos alapjait és nemzetközi vonatkozásait vizsgálva kijelenthető, hogy az Alkotmánybíróság által a rendszerváltás óta eltelt időszakban folytatott elvi megalapozó munka lényegében a mai modern értelemben felfogott ügyvédség alkotmányos megalapozottságát főbb kereteiben kimunkálta. Az Európai Bíróság előtt felmerült és az ügyvédi hivatás gyakorlását érintő számos ügy után, a Közösség a kilencvenes évek végén időszerűnek látta az ügyvédi hivatás folyamatos – tehát a letelepedés szabadsága körébe vonható – közösségi jogi kereteinek meghatározását. Ebből a célból 1998. február 16-án az Európai Parlament és a Tanács kibocsátotta az ügyvédi hivatásnak a képzés megszerzése országától eltérő tagállamokban történő folyamatos gyakorlásának elősegítéséről szóló 98/5 EK irányelvet. 1977-ben kibocsátotta az ügyvédi szolgáltatásnyújtás szabadsága tényleges gyakorlásának elősegítéséről szóló 77/249/EGK tanácsi irányelvet,²⁴ amely alapján bármely ügyvéd jogosult állandó jelleggel bármely más tagállamban a saját tagállamában megszerzett szakmai címmel ügyvédi tevékenységek folytatására.

Munkám során foglalkoztam az Európai bíróság néhány jelentősebb esetének áttekintésével is, ami segíthet abban, hogy a jogszabályokat kitöltő gyakorlat, élő és érthető is legyen. Csak példaként említve érdekes lehet a C-359/09. sz. ügy – Donat Cornelius Ebert kontra Budapesti Ügyvédi Kamara, melyben a Bíróság 2011. február 3-i állásfoglalása alapján egyértelművé vált, hogy az uniós szabályozással nem ellentétes az a nemzeti szabályozás, amely az ügyvédi hivatásnak a fogadó tagállam ügyvédi címével történő gyakorlása céljából az ügyvédi kamarához hasonló szervezetbeli tagság kötelezettségét írja elő.²⁵

²⁴ A Tanács 77/249/EGK irányelve (1977. március 22.) az ügyvédi szolgáltatásnyújtás szabadsága tényleges gyakorlásának elősegítéséről. *Az Európai Unió Hivatalos Lapja*, 06/1. kötet. 52-53.

²⁵ A Bíróság (negyedik tanács) 2011. február 3-i ítélete (a Fővárosi Ítéltábla (Magyar Köztársaság) előzetes döntéshozatal iránti kérelme) – Donat Cornelius Ebert kontra Budapesti Ügyvédi Kamara. *Az Európai Unió Hivatalos Lapja*, 2011. C 103/6

A dolgozatban összehasonlítottam az ügyvédség helyzetét a rokon hivatásrendek helyzetével, amely eredményét táblázatos formában is összefoglaltam, annak érdekében, hogy az egyezőségek és az eltérések láthatóvá váljanak.

Kiemelt figyelmet szenteltem továbbá, a magyar ügyvédség jelenlegi létszámbeli helyzetének bemutatására. A 90-es évek elejétől az állam könnyített a jogászképzésen, lazítva a felvételi keretek kötöttségén, és ezzel egy időben törvényi változtatásokkal szüntette meg az ügyvédség országos szervezeteinek önvédelmi zártságát is. Így az ezredfordulón már évente 2000-2200 friss diplomás került ki a jogi karokról, amely folyamat egybeesett az újabb jogi karok beindításával. Az ügyvédek létszámának alakulása 1875-től 2010-ig a Budapesti Ügyvédi Kamara viszonylatában igen jól nyomon követhető és dokumentált. A létszámhelyzet alakulásából mára is érvényes következtetések vonhatók le.

A hivatásrend korábbi, létszámában erősen korlátozott jellege egyrésztől biztosította a 'megfelelő', közvetlen állami befolyás lehetőségét, másrésztől azonban a praktizálni engedett ügyvédek számára elfogadható megélhetési kereteket is biztosított. A rendszerváltással ugyanakkor pont ez a korábban általánosan ismert és széles körben elfogadott helyzet változott meg alapjaiban. A törvényben meghatározott feltételek teljesítése esetén a kamarai bejegyzés alapvetően már senkitől sem tagadható meg. A létszámhelyzet igen jelentős változása, növekedése már ekkor előre vetített néhány problémát, amelyek napjainkra jelentősen felerősödve befolyásolják a létszámhelyzettel kapcsolatos gondolkodást. A 2009-ben bekövetkezett gazdasági válság már mindenki számára teljesen nyilvánvalóvá tette, hogy jelenleg az ellátandó ügyek száma nem feltétlenül, és nem minden ügyvédnek biztosít megfelelő megélhetést, amely a szolgáltatás „minőségét” is nagyban befolyásolhatja.

Az országos ügyvédi kamarai létszám jelenleg mintegy 13600 főre becsülhető, amelyből a vidéki ügyvédek létszáma kb. 5000 fő,²⁶ a fővárosi ügyvédek száma pedig 8589 fő. Az adatokból következik, hogy a Budapesti Ügyvédi Kamara maga egyedül több ügyvédet tart nyilván, mint az ország összes többi, vidéki kamarája együttvéve.

A Budapesti Ügyvédi Kamara, az ország összes többi kamarájához hasonlóan a 'kis' ügyvédek kamarája, amely tényből egyértelműen kiviláglik az ügyvédi hivatásrend gazdasági

²⁶ Bács-kiskun Megyei Ügyvédi Kamara: 450 fő, Békés Megyei Ügyvédi Kamara: 95 fő aktív és 13 fő szünetelő ügyvéd, Miskolci Ügyvédi Kamara 425 fő, Fejér Megyei Ügyvédi Kamara 291 fő, Debreceni Ügyvédi Kamara: 394 fő, Heves Megyei Ügyvédi Kamara: 166 fő, Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Ügyvédi Kamara: 198 fő, Pécsi Ügyvédi Kamara: 369 fő, Somogy Megyei Ügyvédi Kamara: 263 fő, Szegedi Ügyvédi Kamara: 490 fő aktív és 38 szünetelő ügyvéd, Tolna Megyei Ügyvédi Kamara: 124 fő, Vas Megyei Ügyvédi Kamara: 161 fő aktív és 8 fő szünetelő ügyvéd, Veszprém Megyei Ügyvédi Kamara: 229 fő, Zala Megyei Ügyvédi Kamara: 227 fő aktív és 14 fő szünetelő ügyvéd.

sérülékenysége, kiszolgáltatottsága, amely kiszolgáltatottság csökkentése részben közvetlen, részben pedig közvetett állami feladatokat határoz meg. Az állam, mint jogalkotó, feladata a jogszabályi környezet továbbfejlesztése és ezáltal annak meghatározása, hogy az ügyvédi kar hosszabb távon is a köz és magán érdekvilág közötti határterületen közvetítő szerepét továbbra is kifejthesse.

Az ügyvédi hivatás során ellátott, szintén kiemelkedő jelentőségű, részben közjogi, részben pedig magánjogi jellegű ügyvédi letét intézményt is alaposabban elemeztem. A jelenlegi törvényi szabályozás alapján az ügyvéd letétet a megbízás teljesítéseként, a megbízáshoz kapcsolódó eljárási cselekmények költségének fedezeteként vagy a megbízáshoz kapcsolódóan, megőrzésre fogadhat el. A letét tárgya mind készpénz, mind pedig értéktárgy lehet, és a letét átvételét szerződésben kell rögzíteni.

A dolgozat előkészítése során a Budapesti Ügyvédi Kamara által a letétkezeléshez kapcsolódóan 2009. év elején végzett felmérésében aktívan vettem részt.²⁷ A kutatás során törekedtünk arra, hogy az ügyvédi letétkezeléssel kapcsolatos jelenlegi helyzet minél alaposabban megismerhető legyen és az értékelés viszonylag egyértelmű módon történhessen. Sajnálatos és megdöbbentő módon a Budapesti Kamara létszámának elenyészően kis része, kb. 2 %, küldte vissza a kitöltött kérdőívet,²⁸ ezért az egyértelmű, statisztikai módszereknek megfelelő megállapítások az ügyvédi kar egészére nem voltak megtehetőek, ugyanakkor a válaszok igen érdekes képet mutattak.

Az ügyvédi letétekkel kapcsolatos felmérés elkészítését az tette szükségessé, hogy az ügyvédek tevékenységéhez kapcsolódó panaszok és fegyelmi eljárások döntő része évről évre a letétkezelési szabályok megszegéséhez kapcsolódik, és egyes különösen jelentős kárt okozó ügyvédi visszaélések az ügyvédi kar megítélésére komoly negatív hatást gyakorolnak. Európában létezik példa arra, hogy a két világ határán elhelyezkedő ügyvédi kar közjogi keretek és szabályozás alapján végezze az ügyvédi letétek kezelését. A dolgozatban ezért foglalkoztam a francia CARPA (Caisse des Règlements Pecuniaires des Avocats) modellel, mint egy lehetséges megoldással.

A CARPA rendszer lényegét a könnyebb áttekinthetőség érdekében a tevékenységeket bemutató folyamatábrában is összefoglaltam. A félreértések elkerülése érdekében pontosítani kell, hogy a CARPA nem bank, és csak kisebb mértékben, leginkább az utalások tekintetében

²⁷ Ezúton is szeretném köszönetemet kifejezni a lehetőségért a Budapesti Ügyvédi Kamara vezetőinek, elsősorban Réti László elnök úrnak.

²⁸ Megjegyzendő ugyanakkor, hogy a kérdőíveket kitöltők száma az éves rendes kamarai közgyűlésen résztvevők számával nagyfokú egyezőséget mutat, azaz az ügyvédi kar azon sem vesz részt aktívabban.

támaszkodik a bankrendszerre. Lényege, hogy az egyes Ügyvédi Testületek (területi kamarák) felelőssége alapján működik. A CARPA felügyeletet és ellenőrzést gyakorol a teljes folyamatban a harmadik fél pénze felett, a rendszerbe történő belépéstől egészen az abból történő kilépésig.²⁹ A pénztár köteles felügyelni az ügyvéd egyes pénzügyi műveleteit.

A CARPA értékelésekor külön megemlítendő, hogy a rendszer működése pozitív eredményeket hozott Franciaországban. A működés kezdete óta jelentősen csökkent az ügyvédi biztosítási események száma, amit az mutat, hogy az elmúlt 10 évben az ilyen események száma 96 %-kal csökkent. A francia ügyvédi kar által kidolgozott iránymutatás jelentős érdeklődést váltott ki több európai országban, így például Belgiumban vagy Olaszországban, ahol az ügyvédek egyes csoportjai máris eljutottak saját pénztáraik létrehozásához a francia modell követésével. Vizsgálandónak tartottam, hogy a francia CARPA rendszerhez hasonló rendszer magyarországi kiépítése szükséges és egyúttal kívánatos volna-e? Kiindulási pontként ismét hangsúlyoznom kell, hogy a magyar letétkezeléssel kapcsolatos szabályok megsértése teszi ki a fegyelmi eljárások jelentős részét, valamint az ügyvédi biztosító a letétkezelési szabályok megsértése miatt fizeti a legnagyobb összegű kártérítéseket. A kérdőíves vizsgálódás alapján megállapítható volt, hogy az ügyvédi letétekhez kapcsolódó, esetleg a francia CARPA rendszerhez hasonló rendszer kialakítása nálunk sem elvetendő elképzelés. Kétségtelen, hogy törvényi szintű szabályozás előkészítésére volna szükség annak érdekében, hogy a rendszer minden szempontból megfelelően legyen kialakítható. Az egységes pénzügyi alapkezelés jelentős többletbevételhez juttathatná az ügyvédi kart összességében, illetve akár a letéteket kezelő ügyvédek is azáltal, hogy az egyes kereskedelmi bankok versenyeztetése mellett komoly tőkét lehetne elhelyezni. A rendszer bevezetésének előnye lehetne továbbá, hogy a jelenleg csak korlátozottan működő pénzmossás ellenőrzési feladatok részben kikerülhetnének az egyes ügyvédek kötelezettségei közül, egy egységes rendszerbe integrálva a feladatokat, valamint az ügyvédek vagyoni felelőssége részben szintén korlátok közé lehetne szorítható.

Vizsgálat tárgyát képezte a dolgozatban az ügyvédi felelősség mibenléte is. A felelősség mibenlétének leírásához azonban csak a legszükségesebb tényezőket rögzítem. A magyar magánjog területén a felelősségről a Lábady Tamás által kialakított rendszert használtam.³⁰

²⁹ Lásd *Décision judiciaire de Conseil d'Etat*, 5 juillet 1996 (cas Conseil d'Etat, 9 / 8 SSR, du 5 juillet 1996, 115275), 8. cikkelye – <http://legimobile.fr/fr/jp/a/ce/ad/1996/7/5/115275/>

³⁰ LÁBADY TAMÁS: *A magyar magánjog (polgári jog) általános része*. 2. változatlan kiadás. Budapest – Pécs: Dialog Campus Kiadó 1998. 278-279.

A felelősség hatályos szabályai tekintetében az Ütv. 10. §-a visszautal a Polgári Törvénykönyvre. Az utaló szabály alapján az ügyvéd a Ptk. szerint felel a tevékenysége körében okozott kár megtérítéséért. Nevezetesen jelenleg az ügyvédek döntő részét ügyvédi felelősségbiztosítással ellátó MÜBSE három kötelező felelősségbiztosítási alakzatot ismer. Azonban a harmadik, legmagasabb fokozatú kötelező felelősségbiztosítás összege sem haladhatja meg a tizenötmillió forintot, amely összegből lassan budapesti viszonylatban már alig-alig lehet ingatlant vásárolni. Újabb érdekesség, hogy az ügyvéd felróhatóság hiányában is felelősséggel tartozik a visszaszolgáltatási vagy elszámolási kötelezettséggel átvett pénzért és értéktárgyért. Mentесül a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy a hiányt elháríthatatlan külső ok idézte elő. Kétségtelen azonban, hogy az exkulpációs felelősség alóli mentesülés gyakorlati jelentősége igencsak marginális lehet.

Az ügyvédi irodák tekintetében a fentebb megfogalmazott felelősségi alakzat a mögöttes felelősség tételezésével egészíthető ki. Ebből az következik, hogy a ténylegesen tevékenységet végző ügyvéd – függetlenül attól, hogy egyéni ügyvédként, vagy ügyvédi iroda tagjaként praktizál – vagyonaival teljes mértékben, korlátlanul felel az általa okozott károkért. Ezt már csak azzal tetézi a jogalkotó, hogy a kárt okozó ügyvéd – mögöttes felelősségének érintése nélkül – az ügyvédi irodával együtt is perelhető.

Az ügyvéd önálló felelősségvállalásának, függetlenségének záloga a fegyelmi kérdések törvényi szabályozása. Az ügyvéd akkor követ el fegyelmi vétséget, ha az ügyvédi tevékenysége gyakorlásából eredő, jogszabályban és az etikai szabályzatban meghatározott kötelességét vétkesen megszegi, de akkor is fegyelmi vétséget követ el, ha az ügyvédi tevékenységén kívüli vétkes magatartása az ügyvédi kar tekintélyét csorbítja. Fegyelmi vétségről csak akkor beszélhetünk, ha a kötelességszegés vagy a magatartás gondatlan, szándékos vagy vétkes. Ezzel megváltozott az etikai szabályzat rendeltetése is, amelynek következtében abban csak olyan tilalmak és kötelezettségek szerepelhetnek, amelyek megszegése feltétlenül fegyelmi vétséget valósít meg.³¹

Az ügyvédi titoktartási kötelezettség az ügyvédi tevékenység, azaz a dinamika egyik alappillére és garanciális eleme. A jogállam kötelessége törvényekkel biztosítani, hogy a megbízó ügyfél által az ügyvédeknek átadott ismeret védett legyen. Ez a védelem kétirányú, amely egyrészt a titokbirtokos ügyvédet kötelezi annak megtartására, másrészt az állam saját szerveit és minden kívülállót önmegtartásra kényszerít, kötelezve őket az ügyvédi titoktartási kötelezettség tiszteletben tartására.

³¹ MIKLÓSSY SÁNDOR ZOLTÁN: Az ügyvédek (jog)állása. *Cég és Jog*. 2001/7-8. 47.

A titoktartási kötelezettség és a titoktartási jog egymástól elválaszthatatlan, mert csak így lehet biztosítani az ügyfél védelmét.³² Az ügyfél az ügyvédi megbízás során a legbizalmasabb információkat közli az ügyvéddel, bízva abban, hogy az ügyvéd azt megőrzi. Az ügyfél tudatában van annak, hogy az ügyvéd a törvény keretein belül az ő érdekeit képviseli, nem pedig az állami akarat végrehajtója.³³ Ez a megállapítás szintén azt támasztja alá, hogy az ügyvédség intézménye valahol a köz és magánvilág mezsgyéjén helyezkedik el. Az ügyvédi titok fogalma – mondhatni – évszázadokon át nem változott. Az ügyvédi titoktartási kötelezettség alól felmentést a megbízó, a jogutódja és a törvényes képviselője adhat.³⁴ A titoktartás alóli felmentésnek mindig határozottnak kell lennie, azaz nem kerülhet szóba a „hallgatás beleegyezés” elve.³⁵

A független ügyvédi működés alapját a jogszabályi környezeten túl, a megfelelő mértékű ügyvédi tiszteletdíj érvényesítésének lehetősége garantálja. Az ügyvédi megbízási jogviszony két végpontján elhelyezkedő személyek közötti anyagi ellentételezés kérdése talán az egyik legnagyobb jogirodalommal rendelkező problémakör, akár a nemzeti, akár a nemzetközi szabályozást vizsgáltam. A sokféle meghatározás miatt a fogalmi tisztaság érdekében szükségesnek tartom először tisztázni az ügyvédi tevékenységért adott ellenszolgáltatás meghatározását. Az ügyvédi tevékenység főszabály szerint megbízással jön létre, ezért a jogviszony jellegéből fakadóan az igen elterjedt munkadíj kifejezés használata tévesnek látszik – és álláspontom szerint – kerülendő, mert a kifejezés pontatlan. Az ügyvédi tevékenység jogi alapja nem eredménykötelem, és ezért a munkadíj kifejezés pontatlan használata téves képzeteket kelthet a jogkeresők körében. Téves képzeteket, mivel a munkadíj használata a *sajátképpeni* tulajdonságokkal rendelkező ügyvédi tevékenységet a hétköznapi szolgáltatásokkal kívánja egyenlővé tenni, amelyekhez ugyan hasonlít, mégis azoktól való eltérése adja egyik lényegi elemét. Helyes, és általam inkább használni javasolt kifejezés a megbízási díj, vagy annak bármely változata. A honorárium és a tiszteletdíj kifejezések amellet, hogy pontosabban jelzik a megbízási kötelem sajátosságát, képesek lennének kifejezni – mint a bizalmi kapcsolat fontos elemét – a mára részben elveszett tiszteletet és megbecsülést is az ügyvédi megbízáshoz kapcsolódóan.

Az ügyvédi tiszteletdíj szabályozásával az Európai Unió is foglalkozik. Az ügyvédi tevékenységgel kapcsolatos közösségi jogforrások középpontjában ugyan elsősorban a

³² DR. BÁNÁTI JÁNOS: Az ügyvédi titok. *Ügyvédek Lapja*, 2010/2. 2.

³³ PAPP SÁNDOR: Az ügyvédi titok és annak védelme. *Ügyvédek Lapja*, 4/97. 29.

³⁴ Ütv. 8 § (3) bekezdés

³⁵ DR. BÁNÁTI i. m. 5.

szolgáltatásnyújtás szabadsága áll, de érintik az ügyvédi díjszabásra vonatkozó nemzeti jogszabályok, a közösségi versenyjogi szabályok és a szolgáltatásnyújtás szabadsága, valamint az Európai Közösségek Bíróságának ítélkezési gyakorlata is. Nem ellentétes az EK-Szerződés 10., 81. és 82. cikkével, hogy bármely tagállam olyan díjszabást hagyjon jóvá, amely az ügyvédi hivatáshoz tartozó személyek tiszteletdíjainak alsó határát rögzíti. Annak érdekében, hogy bemutassam a most is létező minimum díjszabást tételesen meghatároztam a jelenleg hatályos legkisebb ügyvédi bevétel mértékét.

Az Etikai Szabályzat magyarázata szerint a sikerdíj korlátozás nélküli és szabályozatlan alkalmazása ellentétben áll a gondos igazságszolgáltatás elvével, mert spekulatív pereskedésre ösztönöz, és könnyen vissza lehet élni vele.³⁶

Az angolszász jogirodalomban az eljárás kimeneteléhez kapcsolódóan az anyagi érdekeltségnek három esete különböztethető meg. Lehetséges, hogy perveszteség esetén egyáltalán nem jár munkadíj, illetve az eredetileg megállapított munkadíj összege jelentősen csökken, vagy adott esetben az ügyvéd teljes mértékben elengedi azt. A leggyakrabban előforduló eset, hogy csak pernyertesség esetében jár munkadíj. Ez a munkadíj azonban tartalmazza az ügyfél által fizetendő alapidíjat és a legfeljebb az alapidíjjal azonos mértékű sikerdíjat. A harmadik esetben az ügyvédi munkadíj függ a pernyertességtől és a képviselt ügyfél számára megítélt összeghez aránylik, vagyis az ügyvéd jogosult az ügyfelét megillető kártérítés vagy egyéb jogcímen megítélt összeg bizonyos százalékára. Az anyagi érdekeltség ezen típusai közül az első kettőt az Egyesült Királyságban alkalmazzák, a harmadik pedig többnyire az Egyesült Államokban elfogadott.³⁷

Franciaország kifejezetten tiltja a sikerdíj alapú ügyvédi munkadíj alkalmazását. 1971. óta az ügyvédi konzultáció, a jogi tanácsadás, a beadványszerkesztés, valamint a bíróság előtti képviselő díja az ügyvéd és az ügyfél közötti szabad megállapodás tárgya. Tiltott azonban az ügyvédi munkadíj megállapításának minden olyan módja, amely kizárólag a jogvita elbírálásának eredményétől teszi függővé az ügyvédet megillető munkadíjat.³⁸

Az osztrák ügyvédi törvény 16. § (1), 27. § (1) g) és 37. § (2b) (3.) szakaszai foglalkoznak az ügyvédek díjazásával. Az ügyvéd a tiszteletdíját – az átalánydíjat is beleértve – szabadon állapítja meg. Átalánydíjas megállapodáskor a díjnak arányban kell állnia a teljesítendő

³⁶ DR. SZABÓ Péter – DR. BELÉNYESI Pál: Az ügyvédi munkadíj egyik sajátos fajtája, az ún. contingency fee szerepe a versenyjogból eredő igények bíróság előtti érvényesítésében. In BOYTHA GYÖRGYNÉ DR. (szerk.): *Versenyjogi jogsértések esetén érvényesíthető magánjogi igények*. Budapest: HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2009.

³⁷ DR. SZABÓ – DR. BELÉNYESI i. m. 300-302.

³⁸ DR. SZABÓ – DR. BELÉNYESI i. m. 302-303.

szolgáltatással és a fél érdekeivel. Az ügyvéd megfelelő nyilvántartás vezetése mellett óradíjban is megállapodhat, és erről a tényleges időráfordítást kiszámlázni. Az ügyvédnek minden esetben tiltott jutalék kikötése vagy elfogadása. Az ügyvédnek ajánlott olyan megállapodást kötnie megbízójával, mely szerint meghatározott időszakonként, legalább évente egyszer jogosult köztes elszámolásra és résztörlesztés követelésére.³⁹

Németországban az ügyvédek díjazásával az ügyvédekről szóló szövetségi törvény 49 b §⁴⁰ foglalkozik, amely kimondja, hogy tilos az ügyvédek díjazásáról szóló törvényben⁴¹ előírtnál alacsonyabb díjakban és költségekben megállapodniuk, ha az eltérő rendelkezést nem tartalmaz. Egyes esetekben az ügyvéd beszámíthatja a megbízó különleges körülményeit, különösen a rászorultságát megbízás teljesítése után a díjak vagy költségek csökkentésével vagy elengedésével. A törvény kimondja továbbá, hogy szintén tilos olyan megállapodásokat kötniük, melyek szerint a díjazás vagy annak mértéke az ügy kimenetelétől vagy az ügyvédi tevékenység sikerességétől függ (sikerdíj), vagy melyek alapján az ügyvéd a vitatott összeg egy részét díjként kapja meg (quota litis). A törvény tiltja, az ügyvédek vagy harmadik személy részére történő megbízások közvetítéséért ellenszolgáltatás adását vagy elfogadását, de megengedett azonban az ügyvédnek az ügyvédek díjazásáról szóló törvény 3. melléklete 4. szakasza 3400. pontján alapuló tevékenységét megfelelően díjazni.⁴²

Oroszországban az ügyvédekről szóló hatályos törvény alapján az ügyvédi tevékenység az ügyvéd és a megbízó közötti írásos megállapodás alapján történik. A megállapodás kötelező tartalmi elemei mellett írásba kell foglalni a nyújtott jogi segítségért járó díjazás feltételeit, a teljesítéshez kapcsolódó költségek megtérítésének mértékét és rendjét. Az ügyvédnek fizetett díjazást és/vagy költségei kompenzálásának összegét a megbízónak azonnal be kell fizetnie az adott ügyvédi szervezet pénztárába, vagy átutalni a bankszámlájára a megállapodásban rögzítettek szerint. A kapott díjazás terhére az ügyvéd a szakmai költségeit számolhatja el.⁴³ Az ügyvédek szakmai etikai kódexe kimondja, hogy az ügyvédnek tartózkodnia kell az ügy eredményétől függő honoráriumban történő megállapodástól. Ez a szabály nem vonatkozik a vagyoni vitákra, amelyekben a honorárium meghatározható a kereset mértékében az ügy sikeres befejezése esetén.

³⁹ Rechtsanwaltsordnung (RAO) – Stand: 1.1.2009 – <http://www.rechtsanwalte.at/>

⁴⁰ Bundesrechtsanwaltsordnung BRAO Ausfertigungsdatum: 01.08.1959 (Zuletzt geändert durch Art. 1 G v. 22.12.2010 I 2248). 49 b § – <http://bundesrecht.juris.de/>

⁴¹ Gesetz über die Vergütung der Rechtsanwältinnen und Rechtsanwälte (Rechtsanwaltsvergütungsgesetz – RVG) vom 5.5.2004 BGBl. I S. 717,788 – <http://www.brak.de/seiten/pdf/>

⁴² RVG. 3. melléklet, 4. szakasz, 3400. pont

⁴³ Федералний закон № 63-ФЗ. Об адвокатской деятельности и адвокатуре в Российской Федерации. Сзатяга 25. – <http://law7.ru/legal2/se14/pravo14009/index.htm>

III. A tudományos eredmények rövid összefoglalása, azok hasznosítása, illetve a hasznosítás lehetőségei

1. Az ügyvédi hivatásról összegzésül megállapítható, hogy az olyan sajátos, részben közjogi tartalmú normák által szabályozott, alkotmányos, magánjogi szellemi szabadfoglalkozás, amely az igazságszolgáltatáshoz és a jogalkalmazáshoz, az eljárási törvények kötelező előírásából fakadóan kapcsolódik. Egyik sajátossága, hogy alanyi jogon gyakorolható, a másik pedig az, hogy a pártatlanság, az elfogulatlan és tisztességes eljárás alkotmányos alapkövetelményének betartása mellett a titoktartási kötelezettségből fakadóan egyúttal közbizalmi tisztség is. Az ügyvédi tevékenység a kialakuló Európai Unióban a letelepedés szabályainak megalkotásával és tartalommal történő megtöltésével újra egyre egységesebb. Az ügyvédi kamara olyan, nem az egyesülési szabadság alapján létrehozott köztestület,⁴⁴ amely közhitelesen garantálja feladatainak szakszerű ellátását az ügyvédi kamara tagjai tekintetében a jogkereső közönség számára, egyúttal intézményesen garantálja a magántevékenység független folytatását ügyvédi kar részére. A meghatározásokból következik, hogy az ügyvédség, mint hivatás, és mint tevékenység, valamint az ügyvédi kamara a köz- és magánjog határterületén elhelyezkedő, ezen világokat összekapcsoló fogalmak, amelyek vizsgálata során mind a közjogi, mind a magánjogi megközelítésnek helyt kell adni.

2. A francia CARPA rendszerhez hasonló intézmény kialakításával biztosítható lenne a megbízható ügyvédi letétkezelés. A CARPA olyan további szolgáltatásokat is képes lenne az ügyvédeknek és megbízóiknak nyújtani, amelyek nem tartoznak közvetlenül szakmai tevékenységük körébe. Példaként említhető a bírói határozat alapján történő értékesítés (értékesítés árverésen), vagy a bírósági végrehajtás során a foglalás elősegítése. A CARPA értékelésekor kiemelhető továbbá, hogy a rendszer működése pozitív eredményeket hozott Franciaországban. A működés kezdete óta jelentősen csökkent a biztosítási események száma, így annak magyarországi kialakítása akár hasonló eredményeket is hozhatna, mivel a fegyelmi eljárások jelentős részét a magyar letétkezeléssel kapcsolatos szabályok megsértése teszi ki. A kártérítések nagyságrendjének csökkentése közvetlenül hatással lehetne a biztosítási díjak csökkenésére, de talán még inkább a biztosítási értékhatárok növelésére azonos biztosítási díjak mellett. A Budapesti Ügyvédi Kamara által indított felmérésre adott válaszokból – talán nem meglepő módon – kiderült, hogy a budapesti ügyvédi kar a

⁴⁴ „A köztestület az azonos tevékenységet folytatók vagy abban érdekeltek tagsági viszonyán alapuló, közhatalmi aktussal létesített, jogi személyiséggel bíró személyegyesülés, amely saját önkormányzatával, de állami felügyelet alatt, közhatalmi jogok birtokában, a tagságát vagy a tagsága tevékenységét érintő közfeladatot végez.” FAZEKAS (2008) i. m. 181.

letétkezelés tekintetében felettebb megosztott. Az évi néhány, kis értékű letétet kezelő kollega mellett számos – elsősorban nagyobb társas iroda – kezel rendszeresen komoly értékben tartós letétet, valamint az egyes eljárásokhoz kapcsolódóan szinte minden ügyvéd hosszabb rövidebb ideig kezel eljárási költségre átadott letéteket. Törvényi szintű szabályozás előkészítésére volna szükség annak érdekében, hogy a rendszer minden szempontból megfelelően legyen kialakítható, ugyanakkor az egységes pénzügyi alapkezelés összességében jelentős többletbevételhez juttathatná az ügyvédi kart, illetve akár a letéteket kezelő ügyvédek is azáltal, hogy az egyes kereskedelmi bankok versenyeztetése mellett komoly tőkét lehetne elhelyezni. A rendszer bevezetésének előnye lehetne továbbá, hogy a jelenleg csak korlátozottan működő pénzmossás ellenőrzési feladatok részben kikerülhetnének az egyes ügyvédek kötelezettségei közül egy egységes rendszerbe integrálva a feladatokat, valamint az ügyvédek vagyoni felelőssége szintén korlátozhatóvá válna.

3. Az ügyvédi létszám kritikus tömeggé történt növekedése az ügyvédkedést olyan termékforgalmazássá tette, ahol az ügyvéd maga a termék, és a forgalmazója is. Ennek a létszámnövekedésnek az az eredménye, hogy felkészületlen és felkészítetlen jogászok válnak igen rövid idő alatt ügyvéddé, és a gyakorlatlan jogkereső gyakran csak saját kárán tapasztalja meg, hogy nem minden ügyvédnek hívott jogász nyújt megfelelő minőségű szolgáltatást. Egyfajta megoldás lehetne, ha az egységes jogi szakvizsgára készülők más hivatásrendeknél is szerezhetnének gyakorlati tapasztalatokat, és ügyvédi tevékenységet ne lehessen megkezdeni ügyvéd mellett szerzett gyakorlati tapasztalat nélkül.⁴⁵

A létszámhelyzet másik komoly kockázatot magában hordozó következménye a jogkereső közönség minőségi ügyvédi szolgáltatásra irányuló igényének kielégítése, pontosabban annak biztosítása. Mivel a minőség fenntartása a létszám növekedésével egyre nehezebben biztosítható, az ügyvédi kamarák e tekintetben komoly kihívások előtt állnak. A minőség biztosítása érdekében – véleményem szerint – a kötelező továbbképzés rendszerének kidolgozása és a rendszer mielőbbi elindítása az egyik legégetőbb feladat. Úgyszintén nem mellőzhető a kamara hatósági ellenőrző funkciójának erősítése a minőségbiztosítás érdekében, amiért a kamarák közjogi funkcióit erősíteni szükséges. Ennek a feladatnak a megfelelő módon történő finanszírozása azonban a kamarák anyagi lehetőségeit meghaladják, így e tekintetben felvethetőnek tartom, hogy részben az állami finanszírozás lehetőségének megteremtése irányába kellene elmozdulni.

⁴⁵ A jogszabályi változtatás e kérdésben már megtörtént.

4. Az ügyvéd a jogviszony másik pólusán szereplő féllel többféle módon is jogviszonyba kerülhet. A jogviszony létrejöttének tipikus formája ügyvéd – megbízó jogviszony. Ezen esetben a megbízó szabadon dönt az ügyvéd kiválasztásának kérdésében, és szerződési szabadságból fakadóan elméletileg a jogviszony szereplői korlátok nélkül megállapodhatnak az anyagi ellentételezésről. A másik esetkör, amikor az ügyvédi *megbízási* jogviszony hatósági határozat, kirendelés alapján jön létre. Ebben az esetben azonban a személy, akit az ügyvédnek képviselnie szükséges nem rendelkezik beleszólással abba, hogy számára kit jelölnek ki, sőt a díjazás is valamilyen szabályrendszer által meghatározott. Mindkét esetben a jogviszony lényegéből fakad a képviselő díjazásának eltérő volta, amelyet az Alkotmánybíróság határozatával is megerősített.⁴⁶ Akárhogyan is jön létre a jogviszony, az esetlegesen nem megfelelő megbízási díj mértéke miatt tetten érhető azon félelem is, hogy a szakma tekintélye csökkenhet, míg a jogkereső közönség kiszolgáltatottsága tovább növekedhet.⁴⁷ A megbízási díjak vonatkozásában kialakulni látszó helyzet egyéb aránytalanságokhoz is vezethet, gondolva itt például a teljes körű ügyvédi felelősség jelenlegi korlátozhatatlanságára, az egyetemi túlképzésre és az ügyvédi hivatás kényszerpálya-jellegére, valamint az egyre erősödő piaci versenyre is. Az ügyvédek részéről több-kevesebb rendszerességgel merül fel azon igény, hogy a Kamara határozzon meg egységes, minimális díjtételeket. A jelenlegi magyar helyzet ismertetése során nem hagyható figyelmen kívül a GVH határozata⁴⁸ az ügyvédi tiszteletdíjak tekintetében, amely – álláspontom szerint tévesen – arra a meggyőződésre jutott, hogy a verseny szabadságának biztosítása érdekében minimum díjak megadása nem lehetséges.

Az Európai Unió elvárásait is szem előtt tartva továbbra is megfelelőnek tűnik az ügyvédekről szóló törvény ügyvédi megbízási díjakra vonatkozó szabályozása. Azaz az ügyvédi munkadíj továbbra is szabad megállapodás tárgya és hosszabttávon is az marad. Nem zárható ki azonban, hogy bizonyos esetekben minimum díjak felállítása lehet szükséges és elkerülhetetlen, a megbízó és az ügyvéd közötti bizalmi viszonyra azonban a római jog óta nem találtunk jobb megoldást. Az eltelt „néhány év” tapasztalatából fakadóan talán kijelenthető, hogy alapvetően az ügyvéd erkölcsi és nem pusztán jogi felelőssége a tisztességes és arányos ügyvédi honorárium meghatározása, ugyanakkor a késhegyre menő verseny és a verseny által esetlegesen túlzottan alacsonnyá váló ügyvédi munkadíjak a

⁴⁶ ABH 763/B/2001. – Magyar Közlöny 2008/4. 587-591.

⁴⁷ DR. HIDASI GÁBOR: Ügyvédi munkadíjak: egy iroda nem alakulhat át a "damaszkuszi bazárrá". 2011.05.11. – <http://www.origo.hu/uzletinegyed/jog/>

⁴⁸ Vj-180/2004/32. határozat 15.7.4. – http://www.concurrences.com/IMG/pdf/2006_09_HungaryDoc01.pdf

jogkeresők számára komoly veszélyeket rejthetnek magukban. Nem biztos, hogy az elsőre olcsónak tűnő ügyvéd tevékenysége fog a megbízónak a legkevesebbe kerülni. A gazdasági verseny – annak hangsúlyozása ellenére is – e tekintetben torz, mivel a jogkereső legjobb esetben is csak utólagosan kerül abba a helyzetbe, hogy a tényleges ügyvédi tiszteletdíjat és a kifejtett szakmai tevékenységet összehasonlíthassa, ha az összehasonlítás fogalmilag egyáltalán lehetséges. Abban a nem várt helyzetben, ha a túlhajtott gazdasági versenyből fakadóan az ügyvédi munkadíjak esetleg már nem fedeznék a tényleges költségeket, a kötelező előírásokat és szabályokat be nem tartó ügyvédek versenyelőnybe kerülhetnek szabálytisztlő kollegáikkal szemben és így, a veszélybe sodort megbízóknál bekövetkező bizalomvesztés az egész ügyvédi karra baljós árnyat vethet.

Véleményem szerint, egyértelműen kijelenthető az is, hogy hibás azon álláspont, miszerint minimális, elvárt ügyvédi óradíjakat kötelező módon rögzíteni nem lehet, mivel a jogszabályok betartása és a ténylegesen felmerülő költségek figyelembe vétele esetén jelenleg is létezik minimum ügyvédi megbízási díj. Legfeljebb a minimum megbízási díj csak burkoltan jelenik meg, s csak következtetéssel számítható ki. Megállapítható továbbá, hogy abban az esetben, ha bármely ügyvéd, ügyvédi iroda még a fentebb levezetett díjakat sem érvényesíti, akkor egyrészt pro-bono jár el, másrészt magatartásával a szabad versenyt torzítja. Ebből következik az is, hogy a minimálisnál alacsonyabb összegeket meghatározó, illetve kiszámolt havi árbevételnél rendszeresen kevesebbet bevalló ügyvédek és ügyvédi irodák vagy a hivatásrendbeli normákat, vagy az adójogszabályokat, vagy egyiket sem tartják be. Álláspontom szerint, ezért az ügyvédi kamarák ellenőrző funkciójának körében a szabályokat be nem tartó gyakorlatot mindenképpen szükséges szűkíteni, megszüntetni. A verseny tisztaságát akár kötelezően alkalmazandó minimális ügyvédi óradíj egyértelmű megadásával is elő kellene segíteni. A kötelező minimális megbízási díj megadása tehát nemhogy korlátozná, hanem segítené a verseny tisztaságának fennmaradását, egyúttal nagyban segíthetné a jogkereső közönség valóban megfelelő szakmai színvonalú ügyvédi képviselőhöz történő jutását.

IV. A témakörében megjelent publikációk jegyzéke

PATYI GERGELY: Gondolatok a bírósági eljárásban megállapítható ügyvédi költségek új szabályairól. *Jogelméleti Szemle*, 2002/2.

DR. PATYI GERGELY: Az ügyvédi kamarát érintő aktualitások, avagy a változás szele. A Károli Gáspár Református Egyetem által szervezett, 2008. november 29-i konferencián elhangzott előadás szerző által átdolgozott változata. *Glossa Iuridica*, 2009/1. 29-32.

HALLGATÓ VERONIKA – PATYI GERGELY: A formalizmus maradványai a XXI. században. *Iustum Aequum Salutare*, V. 2009/1. 233-237.

PATYI GERGELY: Létezik-e minimális ügyvédi megbízási díj Magyarországon? In GERENCSÉR BALÁZS – TAKÁCS PÉTER (szerk.): *Ratio legis - Ratio iuris. Ünnepi tanulmányok Tamás András tiszteletére 70. születésnapja alkalmából*. Budapest: Szent István Társulat, 2011. 65-72.